

Una passejada amable per l'Empordà

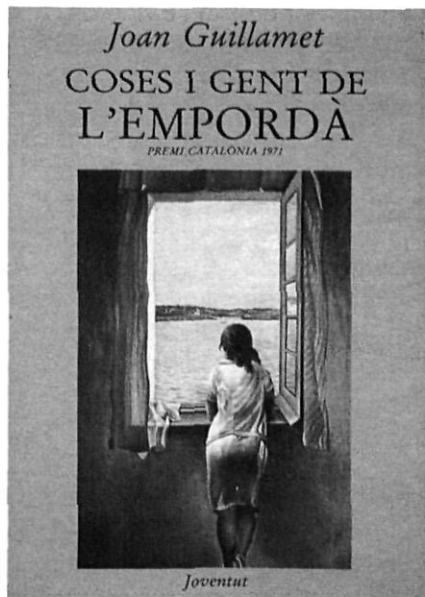
GUILLAMET, Joan
Coses i gent de l'Empordà,
Ed. Joventut
Barcelona, 1990

Guillamet és un home de pedra picada, d'elegància impertèrrita que es pogué permetre el luxe impune d'escriure un llibre planer, dens i amable sobre l'Empordà, tot i la important requesta literària de què ha estat objecte la comarca. I encara més: s'ha concedit com aquell que res la gosadia de reeditar-lo sense que ni l'estil ni el contingut grinyolin en absolut. El reconeixement del premi en primer lloc i la decisió de l'editor ara mateix ho certifiquen bé prou. Però sobretot la garantia rau en l'antipedanteria amb què va ser redactada l'obra a base d'una prosa afable sense afectació; en la considerable informació que facilita sobre la història i l'anècdota del solar i les persones que repassa, i en el deix particularment nostàlgic —això és més evident en aquesta segona

edició— amb què ve presentada la sociologia empordanesa tan convulsa durant les darreres dues dècades.

El llibre s'enceta amb una hàbil i curiosa exposició literàrio-comercial de la teoria del cinquanta per cent a l'hora de resoldre diferències o extrems. És la teoria del pacte aplicada a la generació i consolidació de la comarca que aniria des de la cabanya resultat de les concessions espaials que es prodigaren el pastor i la sirena, fins a l'acord que pel mateix sistema arriben —arribaven!— el pagès i el marxant respecte a un matxo, o un xurmer o una godallada de porcs. Presenta a continuació Guillamet les talaies que permeten l'admiració de la geografia física i humana: de la Mare de Déu del Mont, o Recasens, o Les Salines, o l'anell del Bisbe Mort, fins als terrats de les cases o la carretera del Castell. En aquest punt, orgull viscut dels figuerencs, l'escriptor explica la primera anècdota, pre-daliniàna: el protagonista, el Sr. Carbona, alcalde de la vila que visqué noranta-nou anys, que féu descobrir les excelsituds del paisatge empordanès girat al revés, a Emilio Castelar a base de fer-lo mirar la Plana per entre les pròpies cames.

Els capítols seccionen el país des de diversos punts de vista. Presenten la història a través de les medievalitats de Castelló d'Empúries i Peralada; els carlins s'hi fan presents en l'èpica i les malvestats dels trabucaires, i el mercat del dijous i la premsa local,

figuerenca sobretot, plantegen els temps moderns de la comarca més urbana. Tot parlant dels pobles de Cabanes i Cabanelles, Guillamet discorre per l'humit i l'aspre, o sigui la Plana i el terraprim que limita amb la Garrotxa. Quant als oficis: el de pagès sobretot que culmina en el capítol dedicat al Noguer de Segueró, arquetipus de mas important regit per la figura del que ell mateix anomena pagès-senyor. I la indústria suro-tapera que s'explorà a Agullana, descrita al fragment dedicat al dibuixant Joaquim Bech de Carede. Els santuaris i l'atracció que projectaven sobre la comarca, el de la Salut de Terrades sobretot i el de Lurdes: aquí l'autor detalla amb fe entusiasta tota l'epopeia viscuda per malalts i ajudants durant les anades i vingudes entre els anys cinquanta.

Les distraccions del pagès: les cartes, els àpats en petit comitè o multitudinaris, les festes majors. La cultura en l'àmbit rural amb la magnífica descripció que dedica a la Peña passi el peu, esdevinguda posteriorment Centre d'estudis del Baix Fluvià, l'ànima dels quals són els germans Ripoll-Sopa de Torroella de Fluvià. També l'itinerari del romànic i la matemàtica de la història del farmacèutic, violinista, professor de química i teòric del fatalisme Alexandre Deulofeu. I les tertúlies figuerenques artístico-literàries dels cinquanta i seixanta al Bar Novel regentat per en Mero Salabert, novel·lista i extraordinari pianista de jazz, o a can Roca, la fonda, freqüentades per Fages, Sibeques, Pijoan, Vallès i el mateix autor.

L'index onomàstic amb què ha vingut provista la reedició fa veure la multitud que formigueja per les planes de Coses i gent de l'Empordà. En fem notar una mostra: Na Mercadera, la dona de Peralada qui, segons Muntaner, lluità contra els francesos i ella sola arribà a fer captiu un capità. El Poll i la Puça, dos captaires que tocaven el manubri dirigits a vegades, amb una canya per batuta, per l'espasmòdic Sabater d'Ordis,

el pegot llegendari immortalitzat per Fages de Climent. En la figura d'un innominat misantrop esquerp i esquiu, automarginat de la convencionalitat social, Guillamet sap congriar-hi tota l'espiral patètica d'aquestes radicals dimissions. Els poetes Fages i Anicet de Pagès, l'astrònom Ribes de Conill, el periodista Manuel Brunet amic de Pla i del grup de Destino, el pintor Reig, Rodeja l'historiador local. Albert Gurt campió d'Espanya de marxa atlètica. García Lorca, Dalí i Anna M. Aquests potser formen la nòmina estel·lar del personal que Guillamet tracta.

Del llibre que ressenyem vull destacar també els documents literals que l'autor hi ha transcrit en el moment oportú: un teòric intercanvi de correspondència entre els segrestats pels trabucaires i llurs famílies; els epigrames, rodolins i poemes, particularment de Pagès i de Fages; d'aquest darrer, a més, un discurs que pronuncià a Castelló; hi ha també el fragment sobre la Mercadera de la Crònica esmentada, i la peça escènica de la sembra de pinyons representada cada any durant la festa de Cabanes.

Coses i gent de l'Empordà només fa vint anys que va ser escrit i ja ha esdevingut un llibre nostàlgic. Les coses que ens entrebanquen a diari, les feines, la manera de fer-les, el sentit del pas del temps, el tracte amb la gent, han canviat prou a l'Empordà, a la Costa Brava o al corregiment del Sr. Navarro, que l'enorme, exhaustiu i detallat retaule que ens ofereix Guillamet ens transporta a un paisatge humà, econòmic, orogràfic esdevingut històric per al lector de trenta-cinc anys que, sobretot si és de vila, no tingué temps per a veure'l i encara menys viure'l. El llibre de Joan Guillamet respecte a l'Empordà rural i urbà de fa quatre dies, s'ha tornat un pont entranyable per a les persones de tan sols quaranta anys i una eficaç obra d'informació per als més joves. De la mateixa manera que ho és Turistes, sirenes i gent del país de Manuel Costa-Pau respecte a la

Costa Brava.

De la mà de Guillamet efectuem un passeig amable per carrers i carreteres; mirem lluny al pou del passat o al paisatge llunyà, o trenquem l'itinerari amb l'excusa d'acudir a una curiositat local; quan ens aturem, la psicologia col·lectiva s'hi fa palesa a través de l'anècdota o dels diàlegs, ara pronunciats pels protagonistes de la rutina agrària, ara interpretats pels croats de les gestes del calaix o la màquina registradora. La vida en el text de Guillamet flueix d'una manera inexorable, però antipatètica: l'autor resulta un decidit partidari que el destí ens acompanyi de bracet, més que no pas ens arrossegui. És així que l'univers empor-danès recreat per Guillamet —parlem és clar del caire més literari— esdevé un espai rodó i acabat on encaixen amb la precisió de les corones d'un rellotge suís des de l'en Mateu del Ferro, fins al pagès amb esclops; des de l'estrabul·lat Sabater d'Ordis, al vetes-i-fils més rònc del carrer dels Enginyers. En aquest món hi són absents qualsevol mena de recels personals o socials, per això la bondat i la dolenteria, a Coses i gent de l'Empordà, esdevenen bonhomia i mala jeia, els macos es converteixen en benplantats i la lletjor en simpatia.

Joan Ferrerós